

УДК 378. 016: 796 (045)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО
ОБҐРУНТОВАНОГО ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ» ДЛЯ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФІЗКУЛЬТУРНОГО СПРЯМУВАННЯ**

Васьков Ю.В., Малєєв В. М.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно–педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Кафедра теорії та методики фізичного виховання

У статті розглянуто актуальні проблеми створення науково обґрунтованого змісту навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання» для вищих навчальних закладів фізкультурного спрямування. Проведений аналіз сучасних підручників і навчальних посібників засвідчив про відсутність теоретичного обґрунтування розробки проблеми педагогіки фізичного виховання як наукової та навчальної дисципліни. Пропонується авторський варіант основних модулів навчальної дисципліни, наводиться орієнтовний зміст відповідної навчальної програми. Окремо висвітлюються питання підготовки викладачів до проведення навчальних занять і роль студентів в організації самостійної роботи як суб'єктів навчального процесу.

Ключові слова: педагогіка, педагогіка фізичного виховання, педагогічний процес, суб'єкти педагогічного процесу, навчальний план.

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ НАУЧНО
ОБОСНОВАННОГО СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ
«ПЕДАГОГИКА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ» ДЛЯ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ФИЗКУЛЬТУРНОГО НАПРАВЛЕНИЯ**

Васьков Ю. В., Малеев В. Н.

*Комунальное заведение «Харьковская гуманитарно–педагогическая
академия» Харьковского областного совета*

Кафедра теории и методики физического воспитания

В статье рассматриваются актуальные проблемы создания научно обоснованного содержания учебной дисциплины «Педагогика физического воспитания» для высших учебных заведений. Проведен анализ современных учебников и учебных пособий засвидетельствовал об отсутствии теоретического обоснования разработки проблемы педагогики физического воспитания как научной и учебной дисциплины. Предлагается авторский вариант основных модулей учебной дисциплины, приводится ориентировочно содержание учебной программы. Отдельно рассматриваются вопросы подготовки преподавателей к проведению учебных занятий и роль студентов в организации самостоятельных занятий как субъектов учебного процесса.

Ключевые слова: педагогика, педагогика физического воспитания, педагогический процесс, субъекты педагогического процесса, учебный план.

**ACTUAL PROBLEMS OF CREATION OF SCIENTIFICALLY
BASED CONTENT OF ACADEMIC DISCIPLINE “PEDAGOGY OF
PHYSICAL EDUCATION” FOR HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONS OF PHYSICAL EDUCATION**

Vaskov Yu. V., Maleev V. N.

*Municipal establishment «Kharkiv humanitarian–pedagogical academy»
of Kharkiv regional council*

The paper reveals the actual problems of creating a scientifically based content of educational discipline «Pedagogy of physical education» for higher education institutions. The analysis of modern textbooks and manuals testified about the absence of a theoretical substantiation of the development problems of pedagogy of physical education as a scientific discipline. To ensure a higher level of theoretical training of teachers of physical education in the curricula of the mentioned higher education institutions the academic discipline «Pedagogy of physical education» is launched. Analysis of the content of the available literature shows the lack of relevant training manual and scientific research to determine the contents of the specified discipline. Due to the absence of the necessary literary sources it is difficult for teachers of physical education to prepare educational programs for this academic discipline. The article offers the author's version of the main modules for this educational discipline and approximate content of the curriculum. The work examines separately the issues of teacher training for lessons and the role of students in the organization of self–study as agents of the educational process. On the basis of the following modules it is developed the structure of educational discipline «Pedagogy of physical education». Carried out an analysis of the implementation of the new educational discipline «Pedagogy of physical education» in higher educational institutions of physical education proves the absence of its main substantive lines. The pendency of this problem stems with the fact that a number of topics coincides with the themes of educational discipline «Theory and methodology of physical education». Therefore, efforts on the reflection of the problems of physical education through educational, not the moved aspects, are aimed in the research. To do this it is developed two modules and eleven content modules, which are the main provisions of the educational aspects of the organization of the process of physical education at the secondary and higher educational institutions.

Key words: *pedagogy, pedagogy of physical education, pedagogical process, agents of educational process, curriculum.*

Постановка проблеми. Відповідно до змін, які відбуваються у вищій школі, з’явилась проблема розробки та включення в навчальний план вищих навчальних закладів нової навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання». Відзначимо, що це питання викликає певні протиріччя теоретичного, методичного й практичного характеру, які полягають у застарілих поглядах щодо структури та основних дисциплін освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та необхідністю збагачення освітнього процесу підготовки студентів – фахівців фізичного

спрямування зазначеною дисципліною; у тому, що навчальна дисципліна «Педагогіка фізичного виховання» нібито повторює за змістом «Теорію і методику фізичного виховання» та відсутністю педагогічних аспектів фізкультурної освіти у відповідних підручників і навчальних посібників.

Однак, аналізуючи зміст підручників і навчальних посібників із педагогіки вищої школи (Лозова В. І. [9]; Ортинський В. Л. [12]; Фіцула М. М. [14] та ін.) та теорії і методики фізичного виховання (Арефьев В. Г. [1]; Круцевич Т. Ю. [7]; Худолей О. М. [15] та ін.) засвідчуємо, що в перших у стислому вигляді розглядаються основні питання фізичного виховання як соціального явища, а в других майже відсутні педагогічні аспекти фізкультурної освіти.

Зазначене вище свідчить про відсутність теоретичного обґрунтування розробки проблеми педагогіки фізичного виховання як наукової та навчальної дисципліни. Це спонукало нас здійснити певне наукове дослідження основних складових цієї навчальної дисципліни й обґрунтувати провідні її розділи.

Аналіз наукових досліджень. Питання удосконалення системи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів неодноразово порушувалися як у державних документах (Закон України «Про освіту» [6], Закон України «Про вищу освіту» [5], Національна доктрина розвитку освіти [10], Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту [11] тощо), так і в дослідженнях науковців (Безверхня Г. В., Маєвський М. Г. [2]; Бєлих С. І. [3]; Грибан Г. П. [4]; Круцевич Т. Ю. [8]; Пилипей Л. В. [13] та багато ін.). Вирішення цих питань залежить від кадрового забезпечення галузі «Фізична культура і спорт», підготовка фахівців яких покладена на вищі навчальні заклади фізкультурного спрямування (університети, академії, інститути, відповідні факультети, училища тощо). Для забезпечення більш високого рівня теоретичної підготовки викладачів фізичного виховання в навчальні плани зазначених вищих навчальних закладів уведено навчальну дисципліну «Педагогіка фізичного» виховання». Аналіз змісту доступної літератури свідчить про відсутність відповідного навчального посібника та наукових досліджень із визначення змісту зазначеної навчальної дисципліни. Викладачам фізичного виховання у зв'язку з відсутністю необхідних літературних джерел важко підготувати навчальні програми з цієї навчальної дисципліни.

Метою дослідження є аналіз сучасних літературних джерел у галузі педагогіки й теорії та методики фізичного виховання для здійснення науково обґрунтованого добору змісту основних розділів програми з навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання».

Логіка цього добору передбачає презентацію основних модулів навчального матеріалу з орієнтацією на загальнопедагогічні підходи, а потім висвітлення специфічних особливостей фізичного виховання як педагогічного процесу.

У першому змістовому модулі «Педагогіка вищої школи як наука. Предмет і завдання педагогіки фізичного виховання» розкриваються основні

складові педагогіки як науки, що включає історію педагогіки, педагогіку вищої школи, вікову і порівняльну педагогіку, професійну педагогіку та ін. Предметом педагогіки фізичного виховання виступають закономірності управління процесом фізичного виховання щодо формування практично здорового молодого покоління в єдності з розумовим, естетичним, трудовим та іншими видами виховання.

У другому змістовому модулі «Методологія педагогіки, методи науково–педагогічних досліджень у фізичному вихованні» тлумачиться поняття «методологія педагогіки» та визначаються її конкретні рівні: філософський (загальні принципи пізнання і категоріальний апарат науки в цілому, методологічні функції, які виконує система філософських знань); загальнонаукова методологія (теоретичні концепції, що використовуються в багатьох наукових дослідженнях); конкретно–наукова методологія як сукупність методів, принципів дослідження, що використовує теорія фізичної культури як наука. Окремо розглядаються методи науково–педагогічних досліджень у фізичному вихованні.

Третій змістовий модуль «Закономірності й принципи виховної роботи в процесі фізичного виховання учнівської молоді й студентів» присвячено розкриттю провідних закономірностей і принципів, що безпосередньо впливають на якість фізичного виховання учнів і студентів. Ретельно розглядається змістова сутність кожної закономірності й окремого принципу та шляхи врахування їх дії на позитивний виховний ефект освітнього процесу.

Зміст четвертого змістового модуля «Специфічні особливості й структурні компоненти педагогічного процесу під час формування фізичної культури особистості» передбачає розкриття змісту поняття «фізична культура особистості», специфіку засобів фізичного виховання та їх узгодженість із основними складовими соціального досвіду як основного джерела змісту фізкультурної освіти.

П'ятий змістовий модуль «Зв'язок фізичного виховання з іншими сторонами загальної системи суспільного виховання» включає такі складові: зв'язок фізичного виховання з розумовим, трудовим, естетичним, військово–патріотичним та іншими видами виховання.

Розкривається позитивний вплив фізичного виховання на розвиток розумових, фізичних і психічних здібностей людини.

У шостому змістовому модулі «Педагогічні основи формування здорового способу життя учнівської молоді» висвітлюються основні підходи до визначення понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «фізичний стан людини» тощо. Визначаються основні фактори, що впливають на рівень здоров'я людини, шляхи й засоби формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді.

У сьомому змістовому модулі «Дидактичні основи фізичного виховання в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» розкриваються основні складові навчального процесу (цілі навчання, методи, форми і засоби навчання, реальний результат навчання). Поглиблено вивчається вплив

об'єктивних (закономірності й принципи навчання) і суб'єктивних факторів (професійна майстерність викладача, умови організації навчального процесу, учні та студенти як суб'єкти навчально–виховного процесу) на якість освітнього процесу з фізичного виховання.

Восьмий змістовий модуль «Структура і зміст навчальних дисциплін «Фізична культура» у школі й «Фізичне виховання» у вищому навчальному закладі» передбачає розкриття основних складових зазначеної дисципліни, їх структурні й змістові відношення, взаємозв'язки тощо.

Визначається, що навчальна дисципліна «Фізичне виховання» складається з двох блоків: змістового й процесуального. До змістового блоку включено основні компоненти змісту фізкультурної освіти (теоретичні знання, способи діяльності інтелектуального і практичного характеру), а до процесуального – методи, форми і засоби навчання.

У дев'ятому змістовому модулі «Позакласна та позааудиторна робота з фізичного виховання в загальноосвітньому й вищому навчальному закладі» розкривається система фізкультурно–оздоровчих, позааудиторних фізкультурноспортивних і фізкультурномасових заходів із учнями й студентами. Висвітлюються питання діяльності керівників фізичного виховання й відповідних кафедр, а також завдання, структура й зміст діяльності спортивних клубів і громадських організацій щодо забезпечення оптимального рухового режиму учнівської молоді й студентів.

Зміст десятого змістового модуля «Суб'єкти педагогічного процесу фізичного виховання у загальноосвітньому і вищому навчальному закладі» передбачає розкриття номенклатури й сутнісного змісту основних компонентів діяльності викладача фізичного виховання. Окремо наводиться інструментарій визначення рівня стану здоров'я учнів і студентів та їх фізичної підготовленості. Звертається увага на особливості організації виховної роботи з учнями й студентами, що віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи.

В одинадцятому змістовому модулі «Сучасні фізкультурно–оздоровчі технології у фізичному вихованні учнівської молоді і студентів» розглядаються питання впровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах. До основних із них фахівці відносять: різновиди особистісно орієнтованого навчання; компетентнісний підхід до визначення результатів навчання; діяльнісний, синергетичний, аксіологічний, акмеологічний та ін.

На підставі наведених змістових модулів розроблено структуру навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання». У перший модуль «Теоретико–методологічні засади педагогіки фізичного виховання» включено такі змістові модулі:

1). Педагогіка вищої школи як наука. Предмет і завдання педагогіки фізичного виховання (6 год);

2). Методологія педагогіки, методи науково–педагогічних досліджень у фізичному вихованні (6 год);

3). Закономірності та принципи виховної роботи в процесі фізичного виховання учнівської молоді і студентів;

4). Специфічні особливості й структурні компоненти педагогічного процесу при формуванні фізичної культури особистості;

5). Зв'язок фізичного виховання з іншими сторонами суспільного виховання (5 год).

До другого модуля «Основні форми роботи з фізичного виховання у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» включено такі змістові модулі:

6). Педагогічні основи формування здорового способу життя учнівської молоді (9 год);

7). Дидактичні основи фізичного виховання в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах (6 год);

8). Структура і зміст навчальних дисциплін «Фізична культура» в школі й «Фізичне виховання» у вищому навчальному закладі (6 год);

9). Позакласна та позааудиторна робота з фізичного виховання у загальноосвітньому і вищому навчальному закладі (8 год);

10). Суб'єкти педагогічного процесу у загальноосвітньому і вищому навчальному закладі (7 год); 11). Сучасні фізкультурно–оздоровчі технології у фізичному вихованні учнівської молоді й студентів (6 год).

У навчальний план пропонується включити 72 години на навчальну дисципліну, із них 30 годин на аудиторну і 42 години на самостійну роботу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Аналіз впровадження нової навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання» у вищі навчальні заклади фізкультурного спрямування свідчить про не розробленість її основних змістових ліній. Невирішеність цієї проблеми пов'язана з тим, що низка тем збігається із темами навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання. Тому в дослідженні ми спрямовували зусилля на відбиття проблем фізичного виховання саме через виховний, а не руховий аспекти. Для цього розроблено два модулі і одинадцять змістових модулів, у яких розкриваються основні положення виховних аспектів системи організації процесу фізичного виховання в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

Метою подальших досліджень є розробка змісту лекційних, семінарських, практичних і самостійних занять навчальної дисципліни «Педагогіка фізичного виховання», а також системи контролю за рівнем підготовленості студентів.

Список використаних джерел

1. Арефьев В. Г. Основы теории та методики физического воспитания / В. Г. Арефьев: підручник . – Кам'янець–Подільський :ПП Буйницький О. А., 2011. – 368 с.

2. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичним вихованням студентів педагогічних спеціальностей / Г. В. Безверхня, М. І. Маєвський //

Слобожанський науково–спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 2 (46). – С. 28 – 33.

3. Белых С. И. Структура концепции личностно ориентированного физического воспитания студентов университета / С. И. Белых // Физическое воспитание студентов. – 2013. – №3. – С. 3 – 9.

4. Грибан Г. П. Життєдіяльність та рухова активність студентів / Г. П. Грибан. – Житомир : Рута, 2009. – 594 с.

5. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Верховна рада України, 2014. – Режим доступу : [http // zakon 4. Rada.gov.ua/laws](http://zakon4.rada.gov.ua/laws).

6. Закон України «Про освіту» від 23.05. 1991 із змінами. № 1060. – XII.

7. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: підручник. Т. 1 / За ред. Т. Ю. Круцевич. – К.: «Олімпійська література», 2008 – 391 с.

8. Круцевич Т. Формування фізичної культури студентів у системі вищої освіти / Т. Круцевич, О. Марченко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 2. – С. 78 – 81.

9. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посіб. / За ред. В. І. Лозової. – Харків: ОВС, 2006. – 496 с.

10. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33.

11. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» від 28 вересня 2004 року №1148/2004 / У виданні «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту». – К. : Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, 2004. – 15 с.

12. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

13. Пилипей Л. П. Теоретико–методологическое обоснование процесса физического воспитания студентов вузов / Л. П. Пилипей // Педагогіка, психологія та медико–біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 2. – С. 56 – 60.

14. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с.

15. Худолей О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання : навч. посіб. / О. М. Худолей. – Харків : ОВС, 2008. – 406 с.

УДК 378.147.091.33:81'271

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Вигранка Т.В.

У статті розглянуто зміст та особливості компетентнісного підходу до педагогічної підготовки майбутніх фахівців–словесників. Визначено складові компоненти компетентностей філологів – лінгвістичної, мовної, мовленнєвої, комунікативної. Проведено аналіз мовленнєвих та комунікативних особливостей фахівців мовних спеціальностей. Вказано на необхідність організації їхньої мовленнєвої діяльності виходячи з чіткого уявлення про складові даної діяльності та її характерні особливості.

Ключові слова: компетентність, мовленнєва компетенція, мовна підготовка фахівця, професійна діяльність викладача.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

Вигранка Т.В.

В статье рассмотрены содержание и особенности компетентностного подхода к педагогической подготовке будущих специалистов–языковедов. Определены компоненты компетентностей филологов – лингвистической, языковой, речевой, коммуникативной. Проведен анализ речевых и коммуникативных особенностей специалистов языковых специальностей. Указано на необходимость организации их речевой деятельности, исходя от четкого представления о содержании данной деятельности и ее характерных особенностях.

Ключевые слова: компетентность, речевая компетенция, языковая подготовка специалиста, профессиональная деятельность преподавателя.

COMPETENCY APPROACH TO THE PREPARATION TO THE FUTURE PHILOLOGISTS IN THE STRUCTURE OF THE SYSTEM OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Vygranka T. V.

The article describes the content and features of competence approach to the pedagogical training of future specialists–linguists. The components philologists competencies – linguistic, yazykovoy, speech, communicative. The analysis criteria of speech and communication features in the educational process of specialists of linguistic specialties. The necessity organization of their speech activity, based on a clear predstavoeniya the content of this activity and its characteristic features.

Key words: competence, competence of speech, the specialist's language training, the professional activity of the teacher.

Постановка проблеми. Високий рівень розвитку технологій є одним із показників сучасного суспільства, а «освіта і наука, їх масштабність, рівень і